

УДК 027.54](430)

Надія МОІСЕЄНКО,
науковий співробітник НБУВ

Інформаційні ресурси Бібліотеки Бундестагу ФРН

Подано матеріал про інформаційні ресурси Бібліотеки Бундестагу ФРН, які базуються на сучасних новітніх технологіях і сприяють кращій роботі депутатів, політичних діячів, працівників адміністративних служб у здійсненні ними різних реформ, конкретних програм та проєктів. Проаналізовано структуру фонду та комплектування Бібліотеки Бундестагу, її каталогів, кваліфікаційний поділ штату Бібліотеки. Охарактеризовано електронні інформаційні послуги.

К л ю ч о в і с л о в а: Бібліотека Бундестагу ФРН, організація фондів, інформаційно-бібліотечне обслуговування, електронні інформаційні ресурси та послуги.

Головна функція Бібліотеки Бундестагу ФРН полягає в забезпеченні парламенту первинною інформацією та в обслуговуванні літературою його комітетів, фракцій та інших структур. Бібліотека Бундестагу ФРН почала свою діяльність у 1949 р. Її фонд нараховував 1000 одиниць зберігання, які вона одержала від парламентської ради. Сьогодні серед видань, які вона має в своєму розпорядженні, велика кількість наукової літератури, а також спеціальні зібрання парламентських матеріалів і відомчих друкованих видань. Німецькі відомчі друковані видання Бібліотека Бундестагу одержує від федерації, земель (у ФРН 16 земель – суб'єктів федерації), общин (органів місцевого самоврядування) на основі правил, які регулюють надходження обов'язкового примірника. Бібліотека Бундестагу ФРН є також бібліотекою-депозитарієм для 10 міжнародних та національних організацій, які надають в її розпорядження свої видання. Крім цього, це одна з 3 офіційних освітніх бібліотек Співки бібліотекарів Німеччини, які є базовими для підвищення кваліфікації спеціалістів із вищої, спеціальної та середньої бібліотечних служб.

Насамперед, Бібліотека Бундестагу Німеччини здійснює інформаційне обслуговування депутатів парламенту, його фракцій та керівництва. До кола користувачів також належать федеральні відомства, які постійно знаходяться в Берліні, та адміністративні органи земель, співробітники яких є їхніми представниками в центральних органах влади в Берліні. Крім цього, користувачами Бібліотеки є співробітники дипломатичних представництв, а також німецькі та іноземні журналісти. Бібліотека Бундестагу не має функцій публічної бібліотеки,

але вчені можуть користуватися її читальною залю у вільні від засідань парламенту дні за наявністю спеціального дозволу.

Фонд Бібліотеки налічує близько 1 324 724 од. зберігання. До цього можна додати літературу з підручного фонду представників керівництва Бундестагу та його комісій, які також керують Бібліотекою Бундестагу. Бібліотека фіксує щорічно близько 17 000 од. видачі та замовляє 9096 од. поточної періодики, з якої близько 6400 – службового та напівслужбового характеру. Крім цього, вона має в своєму розпорядженні близько 1226 видань на CD-ROM та 239 545 – на мікроносіях. Основу фонду Бібліотеки становлять видання з політики, права, економіки, суспільних наук, а також новітньої та стародавньої історії. Доповнюють дане зібрання публікації з багаточисленних інших спеціальних галузей, які містять необхідну інформацію і становлять певний інтерес для депутатів. Поряд із літературою, яка розповсюджується через книжкову торгівлю, Бібліотека Бундестагу має також видання, які надходять як обов'язковий примірник та шляхом книгообміну на правах депозитарію. Тут можна знайти у великій кількості парламентські видання як німецькі, так і іноземні та найзначніше зібрання відомчої друкованої продукції Німеччини. Зібрання відомчої іноземної друкованої продукції охоплює законодавство близько 60 країн світу, а також парламентські публікації, статистичні матеріали та інші відомчі видання, які стосуються головних напрямів розвитку держав Європи та США. Разом із цим фонди Бібліотеки містять видання близько 200 державних і недержавних міжнародних і національних організацій. Тут є також література для вищих шкіл та велике зібран-

ня, на основі якого було започатковано Бібліотеку Бундестагу. Фонд Бібліотеки охоплює, в першу чергу, публікації політичних партій, профспілок, громадських організацій та об'єднань, ініціативних об'єднань громадян, дослідних інститутів та наукових товариств, які займаються дослідженням політичних тем, а також публікацій із розвитку промисловості. Це загалом – близько 2500 публікацій вітчизняних та міжнародних інституцій.

У рамках керівництва Бундестагом Бібліотека є складником підрозділу наукової документації, який належить до відділу наукової служби. Діяльність Бібліотеки поділяється разом із керівництвом на 4 напрями (відділення): організації фондів I, організації фондів II, обробки і документації, відділення використання та надання інформації.

Відділення організації фондів I займається комплектуванням видань, які направляються до Бібліотеки як обов'язковий примірник та шляхом книгообміну, тому що Бібліотека є депозитарієм Бундестагу Німеччини. Відділення організації фондів II комплектує літературу, яку одержує шляхом купівлі, обміну або як подарунки. Відділення обробки і документації займається обробкою монографій та іншої літератури. Значна частина роботи цього підрозділу – розробка тезауруса та обробка масиву даних (наприклад його систематизація та алфавітизація). Інша висококваліфікована служба Бібліотеки здійснює обробку літератури за змістом. В її обов'язки входить також складання великих тематичних бібліографій, тематика яких різнопланова: від теми за запитом конкретної комісії до всіх щоденних політичних тем. Завданням даної служби є також обробка документів з інтернету та створення електронної бібліотеки. Відділення використання та надання інформації повинно допомагати користувачам у пошуку інформації та літератури, а також давати відповіді на конкретні запитання. Це відбувається, як правило, у формі ґрунтовної бесіди з користувачем. Видача інформації розповсюджується також на розробку бібліографічних списків або на підбір матеріалу для теми, необхідної користувачеві. Крім цього, співробітники даної служби розміщують щоденний матеріал з актуальних тем в інтранеті.

Штат Бібліотеки Бундестагу нараховує 85 співробітників. Вони розподіляються на 4 групи. Найвища служба – висококваліфіковані службовці, які мають науковий ступінь, вища служба – службовці, які закінчили вищі спеціальні навчальні заклади, службовці, які мають середню бібліотечну кваліфікацію та які не мають бібліотечної спеціальності

(наприклад майстер оправи, який керує відділом оправи, та керівник книгосховища), входять до середньої служби. До звичайних службовців належать кваліфіковані робітники і працівники книгосховища.

Каталоги Бібліотеки складають описи окремих праць, збірників та інших видань. За рік індексується близько 12 000 статей із відібраних журналів та збірників.

Доступ до фондів парламентської бібліотеки, які містять твори, що вийшли друком до 1986 р., здійснюється за допомогою карткових каталогів, які розподіляються на 5 частин: каталог назв, іменний, об'єднаний, за регіонами, предметний. Література і документація в каталогах розташована за системою, яку розробила Бібліотека Інституту світової економіки у м. Кіль. Директор Бібліотеки Інституту, професор Вільгельм Гюліх був одночасно першим директором Бібліотеки Бундестагу Німеччини. У розпорядженні користувачів також каталоги карт та мікрофіш. На основі карткових каталогів літератури і документів, які вийшли в світ до 1986 р., планується створення бази даних у онлайновому режимі.

Починаючи з 1987 р., Бібліотека Бундестагу одержує та обробляє літературу за допомогою електронної бібліотечної системи. З цього часу в розпорядженні користувачів є онлайн-каталог, так званий Open-Public-Access-Catalog або ОРАС, який відображає літературу, що публікується. Для зручності пошуку його надають у розпорядження користувачам і спеціалістам. Система розташування документів в онлайн-каталозі складається з певних частин: персон, об'єднана, предметна, географічна. Поряд із пошуком за допомогою тезауруса ОРАС пропонує додатково пошук за ключовими словами і з 1998 р. – за рядом предметних рубрик. Таким чином, співробітники можуть здійснювати пошук окремих подій або тем в онлайновому режимі.

Каталоги Бібліотеки базуються на бібліотечному тезаурусі POLIANTHES, який створено в 1949 р. В 1997/1998 рр. предметний тезаурус зазнав ґрунтовної реконструкції для того, щоб він зміг задовольнити потреби в користуванні онлайн-каталогом. Одночасно було проведено змістовну уніфікацію предметного допоміжного покажчика та покажчика мови з тезаурусами PARTHES та ANTHES. Таким чином було спрощено зміни між різними інформаційними парламентськими системами. Предметний тезаурус складається з 90 мікротезаурусів. За структурою він схожий на EUROVOC – тезаурус Європейського парламенту, який також

використовується деякими державами – членами Європейського Союзу та деякими парламентами держав Центральної та Східної Європи.

Необхідну літературу в Бібліотеці Бундестагу можна одержати на кафедрі видачі, яка знаходиться в розпорядженні користувачів. Кількість виданої літератури становить близько 70 000 од. на рік. У читальній залі розташовано близько 20 000 од. видань, систематизованих за відповідними галузями. Зала періодики містить близько 1400 назв журналів у відкритому доступі. В Jakob-Kaiser-Haus із весни 2002 р. знаходиться читальна зала. Тут у розпорядженні користувачів широкий вибір інформаційних послуг, пошукових засобів та кафедра видачі книг. У приміщенні Бібліотеки регулярно проводяться книжкові виставки за актуальними темами сьогодення та історії, які завжди мають відношення до парламентських подій.

Інформаційно-бібліотечне обслуговування складається з певних етапів: одержання інформації, обробки даного затику, здійснення пошуку документа (інформації), групування матеріалу в комплексні теми, а також надання довідок із використання Бібліотеки та навчання користувачам каталогом. Головне завдання для співробітників Бібліотеки Бундестагу Німеччини полягає у швидких і точних відповідях на питання користувачів. Разом із цим індивідуальне обслуговування та порада користувачам є також необхідним аспектом їхньої роботи. Часто різнопланові та невирішені питання з боку парламентарів вимагають спільної з ними роботи як найбільш можливої. Постійно зростає необхідність онлайн-пошуку в бібліографічних базах даних інших бібліотек та в пошуку за допомогою інтернету. Всі довідки, які можна виконати за допомогою каталогу та баз даних, приймають безпосередньо по телефону. Інформаційно-бібліографічна служба щорічно готує за спеціальними темами близько 1100 замовлень, збирає матеріал за 3000 темами і надає близько 74 000 довідок.

З весни 2002 р. Бібліотека Бундестагу створила електронну бібліотеку, яка суттєво збільшила кількість інформаційних запитів користувачів Бібліотеки та сприяла швидкому доступу з робочого місця парламентарів до відомостей із галузей знань, які їх цікавлять.

Бібліотека надає такі електронні інформаційні послуги:

- ❖ Власний портал, як центральний електронний довідковий інструмент для користувачів, за допомогою якого вони шукають необхідну інформацію і мають корисні відомості про

Бібліотеку. Особлива графічна структура підтримує окремі онлайн-запити користувачів. У тому числі в Бібліотеці Бундестагу з 1987 р. функціонує онлайн-каталог, з яким за допомогою інтернету може ознайомитися велике коло користувачів.

- ❖ Додаткові послуги – в інтернеті у вільному доступі є електронні версії політичних журналів, які подано в повнотекстовому варіанті або можна викликати безкоштовно покажчик змісту журналу.

- ❖ Поширеною послугою є електронні публікації, які одержують шляхом обов'язкового збору або шляхом купування ліцензій. До них відносяться: твори на загальні теми, словники, статистика, тексти законів, юридичні коментарі.

- ❖ Зібрання усіх лівих політичних партій, які мають найважливіше значення і відомості про які містяться в інтернеті.

- ❖ Накопичення та надання на тривалий час політично важливих документів з інтернету.

- ❖ Широкий спектр послуг Бібліотеки надається упродовж усього часу депутатам кожного відділення Бундестагу або виборчому округу через інтранет.

У розпорядженні комітетів, комісій та інших структур Бундестагу ФРН є укомплектований на високому рівні довідковий фонд Бібліотеки, наявний у відкритому доступі. Він містить літературу, яку замовляють в окремих випадках для доповідей керівництва Бундестагу. Довідковий фонд повинен складатися головним чином із таких видань, які постійно потребують керівники Бундестагу та члени окремих його комітетів або комісій. Це загальні та спеціальні видання, зокрема правові коментарі (здебільшого незброшуровані, у вигляді окремих листків). Крім цього, даний фонд містить видання, які не належать до компетенції зібрань парламентської бібліотеки, але вони необхідні для роботи адміністрації Бундестагу. Маються на увазі електронні версії документів, таких як довідкові матеріали і журнали, якими більше всього користуються через інтранет, значення якого дедалі зростає.

З початку 1998 р. Бібліотека Бундестагу Німеччини впровадила нову бібліотечну систему aDIS/BMS. Це клієнт-сервер-рішення (Client-Server-Lösung) з сервером, який базується на Unix та клієнт, що базується на Windows. Поряд із комплектуванням літератури та її каталогізацією, пройшли модуль реєстрації видачі книг, розташований на кафедрі видачі, технічне обслуговування тезау-

руса, WWW-OPAC, ADIS-Client-OPAC з поширеними пошуковими компонентами, які для зручності використовуються спеціалістами при складанні бібліографій, у керівництві розповсюдженням журналів, для замовлень на опрацювання книг у майстерні. Депутати можуть робити замовлення на всі бібліотечні послуги безпосередньо зі свого відділу.

Створення електронних інформаційних послуг та управління ними у Бібліотеці Бундестагу здійснюється за допомогою бібліотечного програмного забезпечення aDIS/BMS та Content Management System. Обидві програми знаходяться у розпорядженні користувачів Бундестагу ФРН в інтранеті. Це дає можливість також бібліотекам Федеральних міністерств отримувати інформацію Бібліотеки Бундестагу у локальній мережі. До цієї мережі входить також CD-ROM-Server, що включає 70 дисків. Електронні версії повних текстів документів, особливо актуальних для професійної

діяльності депутатів, Бібліотека збирає у банку даних на окремому сервері.

Бібліотека Бундестагу Німеччини допомагає депутатам, політичним діячам, працівникам адміністративних служб у здійсненні ними різних реформ, конкретних програм та проектів, своєчасно забезпечивши їх необхідною інформацією та матеріалами, чим сприяє ефективному законотворчому процесу держави.

Джерела

1. Коинг М. Стратегические разработки в целях эффективной защиты интересов ведомственных библиотек государственных учреждений // Государственная информация и демократизация общества: Материалы Междунар. конф. (15–16. 05. 2000). – СПб., 2001. – С. 133–143.

2. <http://www.bundestag.de/bic/bibliothek>.

3. World Directory of National Parliamentary Libraries / IFLA; Ed. E. Kohl. – 4 ed. – Bonn: Deutscher Bundestag Wissenschaftliche Dienste, 1992. – 349 p.

УДК 025.21(051):004+027.54(477-25)

Ніна МАЛОЛЕТОВА,
науковий співробітник НБУВ

Борис ЯКУШКО,
зав. відділу фонду ООН

Німецьке науково-дослідне об'єднання у Бонні: його діяльність, структура та книгообмінні зв'язки з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського

Стаття висвітлює питання структури, історії започаткування та діяльності найбільш впливової самоврядної організації Німеччини, яка сприяє розвитку науки і наукових досліджень та міжнародного наукового співробітництва. Розкриваються деякі аспекти її діяльності в галузі бібліотечної справи та як центру міжнародного книгообміну Німеччини. Наводяться відомості щодо її багаторічних книгообмінних контактів зі НБУВ та їх особливостей.

Ключові слова: наука, вчені, наукові дослідження, експертиза наукових проектів, гранти, науково-технічна інформація, міжнародне наукове співробітництво, бібліотечна справа, міжнародний книгообмін.

Німецьке науково-дослідне об'єднання (Deutsche Forschungsgemeinschaft (далі – DFG)) – центральний орган Німеччини зі сприяння розвитку науки, самоврядна організація, яка напрацьовує і вносить рекомендації з наукових питань для законодавчої влади та громадськості, сприяє контактам між науковцями та

приватним сектором, а також міжнародним науковим зв'язкам. DFG особливо увагу приділяє підготовці та стимулюванню молодих учених, особливо в університетах Німеччини, які фінансуються за державні кошти, виступає за рівноправність чоловіків та жінок у наукових організаціях, фінансує проекти наукових досліджень.